

Aanpassing van de aansluiting A15-N3 te Papendrecht en de Flora- en faunawet

Aanpassing van de aansluiting A15-N3 te Papendrecht en de Flora- en faunawet

AANPASSING VAN DE AANSLUITING A15-N3 TE PAPENDRECHT EN DE FLORA- EN FAUNAWET

Opdrachtgever: Provincie Zuid-Holland
Contactpersoon: Sjaak Schoonen/Roel Meijer

Uitvoering: Natuur-Wetenschappelijk Centrum

Veldwerk: Jan de Bruijn, Hans Bruning, Rob Haan, Esmeralda van der
Keur, Sofia Sanders en Koen Woerdenbag

Samenstelling: Sofia Sanders

Foto's: Ronald van Jeveren

Aanpassing van de aansluiting A15-N3 en de Flora- en faunawet [Samenst.: Sanders, S.
& Veen, L.], [Foto's: Jeveren, R. van] Met lit. opg., Dordrecht: Strix/NWC.

Trefw.: N3, A15, Flora- en faunawet

W 570 p11-040

Dordrecht, september 2011

Foto voorzijde: Bruine kikker, door Ronald van Jeveren

Inhoud

1	Inleiding	7
2	Locatie	9
3	Methode	11
3.1	<i>Flora</i>	11
3.2	<i>Ongewervelden</i>	11
3.3	<i>Vissen</i>	11
3.4	<i>Herpetofauna</i>	12
3.5	<i>Grondgebonden zoogdieren</i>	13
3.6	<i>Vleermuizen</i>	13
3.7	<i>(Broed)vogels</i>	14
4	Resultaten	15
4.1	<i>Vaatplanten</i>	15
4.2	<i>Ongewervelden</i>	15
4.3	<i>Vissen</i>	16
4.4	<i>Amfibieën</i>	16
4.5	<i>Broedvogels</i>	17
4.6	<i>Grondgebonden zoogdieren</i>	18
4.7	<i>Vleermuizen</i>	19
5	Conclusie en aanbevelingen	21
5.1	<i>Vaatplanten</i>	21
5.2	<i>Ongewervelden</i>	21
5.3	<i>Vissen</i>	21
5.4	<i>Herpetofauna</i>	22
5.5	<i>Broedvogels</i>	22
5.6	<i>Grondgebonden zoogdieren</i>	23
5.7	<i>Vleermuizen</i>	23
	Literatuur	25

Bijlage 1: Tabellen soorten Flora- en faunawet

Bijlage 2: Vogels, ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

Bijlage 3: Vleermuizen, ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

1 Inleiding

Rijkswaterstaat heeft het voornemen om aanpassingen door te voeren ter hoogte van de aansluiting A15-N3. Ter hoogte van Papendrecht sluiten de N3 en de A15 op elkaar aan. Het betreft hier een ongelijkvloerse kruising, die met verkeerslichten wordt geregeld. Het verkeer Gorinchem richting Papendrecht/Dordrecht kruist het verkeer van Papendrecht/Dordrecht richting Rotterdam. De huidige situatie leidt tot filevorming voor de verkeerslichten, omdat de capaciteit van de aansluiting te klein is in vergelijking met het verkeersaanbod. Naast bereikbaarheidsproblemen is er in de spits ook sprake van verkeersonveiligheid op de N3.

De precieze oplossing is nog niet bekend, wel zijn er diverse varianten. Een oplossing wordt gezocht in de aanleg van extra op/afritten naar/van de A15 die niet via de stoplichten zullen gaan. Er zal in ieder geval extra asfalt aangelegd worden. Ten bate van deze ontwikkelingen zullen er o.a. stukken vergraaft worden. Daarnaast zullen er ook enkele sloten gedempt worden en zullen bomen gekapt worden.

In het kader van de Flora- en faunawet dient bij ruimtelijke ingrepen onderzoek gedaan te worden naar beschermde natuurwaarden en een beoordeling gemaakt te worden van eventuele negatieve effecten van de plannen op deze waarden.

In opdracht van de Provincie Zuid-Holland heeft het Natuur-Wetenschappelijk Centrum (NWC) het benodigde onderzoek uitgevoerd.

2 Locatie

In de figuren 1 en 2 zijn de ligging en begrenzing van het onderzoeksgebied weergegeven. Het onderzoeksgebied bestaat met name uit de betreffende wegen (A15 en N3) met hun op- en afritten, de daar tussen en naastgelegen bermen, sloten en bomenrijen en een carpoolplaats. Ook de spoorlijn (Betuwelijn) loopt door het plangebied, aan de noordzijde van en parallel aan de A15. De bermen bestaan met name uit gras, afgewisseld met bomen, bosjes en sloten. Aan de noordzijde van de A15, bij het spoor, is een bredere watergang met rietvegetatie aanwezig. Langs de oostzijde van de N3 ligt een bosrand die behoort tot het sportpark Oostpolder (Papendrecht). Tenslotte valt een deel van het Alblasserbos binnen de contouren van het plangebied. De bomen in het Alblasserbos zullen echter niet gekapt worden.

Figuur 1: Rood omkaderd is de ligging van het onderzoeksgebied weergegeven

Figuur 2: Begrenzing onderzoeksgebied (rode lijn)

3 Methode

Er is een quick-scan uitgevoerd, gericht op de beoordeling van de geschiktheid van het gebied als leefgebied voor beschermde soorten waarvoor een ontheffing nodig is en/of waarvoor speciale maatregelen nodig zijn in geval van ruimtelijke ingrepen. Het terrein is hiervoor op 16 mei 2011 overdag gebiedsdekkend onderzocht op beschermde flora en fauna. Daarnaast is er ook een literatuuronderzoek verricht naar de verspreidingsgegevens van de beschermde diersoorten. Verder is specifiek onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van de Heikikker (*Rana arvalis*) en Rugstreeppad (*Epidalea calamita*).

3.1 Flora

Het plangebied is dekkend onderzocht op de aanwezigheid van beschermde vaatplanten. Volgens de verspreidingsgegevens kunnen de Rietorchis (*Dactylorhiza majalis*), Brede orchis (*Dactylorhiza majalis*), Grote keverorchis (*Neottia ovata*), Spaanse ruiter (*Cirsium dissectum*), Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*) en de Wilde kievitsbloem (*Fritillaria meleagris*) verwacht worden. De inventarisatie is half mei uitgevoerd. Dit is voor deze vaatplanten de juiste (bloei)periode.

3.2 Ongewervelden

In de regio kunnen volgens verspreidingsgegevens de Rivierrombout (*Gomphus flavipes*), Groene glazenmaker (*Aeshna viridis*), Platte schijfhoren (*Anisus vorticulus*) en diverse zwervende vlinders voorkomen. Echter kunnen deze bijna allemaal buitgesloten worden op basis van hun biotooeisen. De Platte schijfhoren kan echter wel in het plangebied voorkomen. Hiervoor zijn monsters genomen van waterslakken (o.a. schijfhorens). Dit is gedaan met schepnetten. Monsters bestonden ondermeer uit bodem-materiaal en uitgespoeld plantenmateriaal. De monsters zijn in het lab van het NWC uitgezocht. De bemonsterde sloten zijn weergegeven in figuur 3.

3.3 Vissen

In het plangebied kunnen ondermeer de Grote modderkruiper (*Misgurnus fossilis*), Bittervoorn (*Rhodeus amarus*) en de Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*) voorkomen. Het gebied is steekproefsgewijs bemonsterd worden op vissen (zie

figuur 3). Voor inventarisatie wordt gebruik gemaakt van steeknetten (fijnmazige, brede schepnetten).

Figuur 3: Bemonsterde sloten A t/m G binnen het plangebied

3.4 Herpetofauna

Het plangebied is grondig onderzocht op amfibieën en eventueel reptielen middels een landinventarisatie. Door intensief op koele, vochtige, donkere plekken te zoeken (onder stenen, stukken hout e.d.) kan het voorkomen van de soort aangetoond worden. Daarnaast zijn monsters van amfibieënlarven genomen en in het lab van het NWC uitgezocht. Verder is er tussen 31 mei en 24 juni, t.b.v. de Heikikker en Rugstreeppad, een aanvullend onderzoek naar amfibieën uitgevoerd. Hiervoor is er langs de sloot A (zie figuur 4) een scherm geplaatst met aan weerszijden van het scherm emmers ingegraven. Wanneer een amfibie tegen het scherm aanloopt, zal deze het scherm volgen tot dat het in de emmer valt. Deze emmers werden vijf dagen per week 's ochtends gecontroleerd. Voor het weekend werden de emmers afgesloten.

Figuur 4: Met de rode lijn is het geplaatste amfibieënscherm bij sloot A (zie figuur 3) weergegeven.

3.5 Grondgebonden zoogdieren

Strikt beschermde grondgebonden zoogdiersoorten die in de regio voorkomen zijn de Waterspitsmuis *Neomys fodiens* en de Noordse woelmuis *Microtus oeconomus*. Beide zijn soorten van moerasvegetaties. Dit geschikte biotoop ontbreekt echter in het plangebied. Ook de Bever (*Castor fiber*) komt in de regio voor. Deze leeft voornamelijk in gebieden met beken, rivieren en meren met bomen of bos langs de oevers.

3.6 Vleermuizen

Voor het plangebied is nagegaan wat de huidige waarde als jachtgebied en/of vliegroute is voor vleermuizen. Bovendien is voor de aanwezige bomen in het plangebied nagegaan of ze geschikt zijn als verblijfplaats voor vleermuizen. Hiervoor wordt er gekeken of er holtes en/of scheuren in de bomen zitten. Het NWC hanteert bij vleermuisonderzoek zoveel mogelijk het vleermuisprotocol (april 2009, GAN, VZZ, NGB).

3.7 (Broed)vogels

Naast het noteren van zicht- en geluidwaarnemingen van (algemeen) beschermde vogelsoorten is er tevens gekeken naar de aanwezigheid van (vaste) verblijfplaatsen van vogels. Hiervoor is er gezocht naar holtes en vogelnesten in de bomen (zie bijlage 3).

4 Resultaten

4.1 Vaatplanten

In het plangebied zijn geen beschermde soorten vaatplanten aangetroffen.

4.2 Ongewervelden

In het plangebied zijn geen beschermde ongewervelden aangetroffen. Wel zijn de volgende algemene soorten gevangen: de Tuimelaar (*Tursiops truncatus*), Posthoornslak (*Planorbarius corneus*), Poelslak (*Lymnaea stagnalis*), Amerikaanse rivierkreeft (spec.) (*Astacus spec.*), Zwartspinnende watertor (*Hydrophilus piceus*), Draaikolkschijfhoren (*Anisus vortex*), Gekielde schijfhoren (*Planorbis carinatus*), Gewone schijfhoren (*Planorbis planorbis*), Oorvormige poelslak (*Radix auricularia*), Ovale poelslak (*Radix ovata*), Moeraspoelslak (*Stagnicola palustris*), Moerashoornschaal (*Musculium lacustre*) en Grote diepslak (*Bithynia (Bithynia) tentaculata*).

Tabel 1: Aangetroffen ongewervelden in de onderzochte sloten.

Sloot	Soort	Aantal
B	Posthoornslak	2
B	Poelslak	1
B	Zwart spinnende watertor	1
D	Amerikaanse rivierkreeft spec.	1
D	Tuimelaar	6
D	Poelslak	1
D	Draaikolkschijfhoren	26
D	Gekielde schijfhoren	2
D	Gewone schijfhoren	1
D	Oorvormige poelslak	3
D	Ovale poelslak	2
D	Moeraspoelslak	3
D	Moerashoornschaal	9
D	Grote diepslak	17
E	Posthoornslak	6
E	Poelslak	3
F	Posthoornslak	25

Sloot	Soort	Aantal
F	Poelslak	1
H	Tuimelaar	1
H	Posthoornslak	2

4.3 Vissen

In het plangebied is de Kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*), een soort van tabel 2 (zwaardier beschermd), aangetroffen. Verder zijn de volgende algemene soorten gevangen: Zeelt (*Tinca tinca*), Tiendoornige stekelbaars (*Pungitius pungitius*), Snoek (*Esox lucius*) en Ruisvoorn (*Scardinius erythrophthalmus*). In sloot G zijn geen vissen aangetroffen, maar deze stond tijdens de bemonstering ook nagenoeg droog.

Tabel 2: Aangetroffen vissen in de onderzochte sloten.

Sloot	Soort	Aantal
A	Kleine modderkruiper	13
A	Zeelt	1
B	Tiendoornige stekelbaars	14
C	Snoek	1
C	Kleine modderkruiper	1
D	Kleine modderkruiper	7
D	Tiendoornige stekelbaars	2
D	Zeelt	3
D	Ruisvoorn	1
E	Zeelt	3
F	Zeelt	12
H	Tiendoornige stekelbaars	19
H	Snoek	4

4.4 Amfibieën

Er zijn larven aangetroffen van de Gewone pad (*Bufo bufo*), Groene kikker spec. (uitgezonderd Poelkikker) (*Rana esculenta complex*) en Bruine kikker (*Rana temporaria*). Daarnaast zijn er nog kleine watersalamanders (*Lissotriton vulgaris*) gevangen en juveniele exemplaren van de Gewone pad en Bruine kikker (zie tabel 3). Volgens recente verspreidingsgegevens komen zowel de Heikikker als de

Rugstreeppad ook in de regio voor. In de Alblasserwaard komen de Heikikker en Rugstreeppad vrij algemeen voor. Beide komen o.a. in veenweidegebied voor. Dit biotoop is aanwezig net aan de andere zijde van sloot A (en valt dus buiten het plangebied). Ook zijn zowel m.b.v. kikkervisbepalingskaart, de emmer- en landinventarisatie geen heikikkers binnen het plangebied waargenomen.

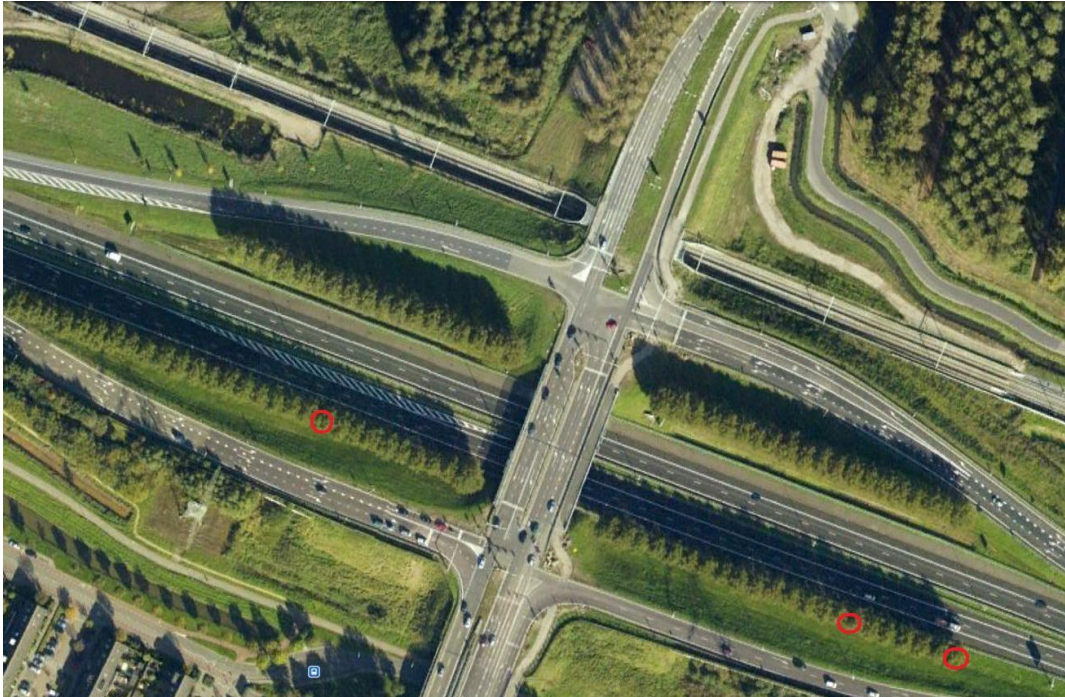
Tabel 3: Aangetroffen amfibieën op het land en in de onderzochte sloten.

Sloot	Soort	Aantal	Vangstmethode
A	Gewone pad (juv.)	8	Emmerinventarisatie
A	Bruine kikker (juv.)	1	Emmerinventarisatie
A	Gewone pad (larve)	11	Vissen met schepnet
A	Groene kikker (larve)	2	Vissen met schepnet
A	Bruine kikker (larve)	2	Vissen met schepnet
B	Bruine kikker (larve)	13	Vissen met schepnet
B	Groene kikker (larve)	4	Vissen met schepnet
B	Gewone pad (larve)	8	Vissen met schepnet
B	Kleine watersalamander	1	Vissen met schepnet
C	Gewone pad (larve)	10	Vissen met schepnet
C	Bruine kikker (larve)	9	Vissen met schepnet
C	Groene kikker (larve)	1	Vissen met schepnet
D	Bruine kikker (larve)	7	Vissen met schepnet
D	Gewone pad (larve)	10	Vissen met schepnet
E	Kleine watersalamander	1	Vissen met schepnet
E	Gewone pad (larve)	13	Vissen met schepnet
E	Bruine kikker (larve)	2	Vissen met schepnet
E	Groene kikker (larve)	2	Vissen met schepnet

4.5 Broedvogels

Er is een oud kraaiennest aangetroffen in een boom die halverwege de bommenrij staat, tussen de snelweg (Rotterdam richting Gorinchem) en de oprit naar de N3. Verder is er een oud kraaiennest aangetroffen in de laatste boom, die tussen de snelweg (Rotterdam richting Gorinchem) en de afrit richting Gorinchem staat. Ook is er nog een kraaiennest aangetroffen dat nog in gebruik is door een kraai. Dit zit in de zevende boom (geteld van achteraf aan), welke staat tussen de snelweg (Rotterdam richting Gorinchem) en de afrit richting Gorinchem. Daarnaast zijn de volgende algemene broedvogels aangetroffen in het bosje bij (en in) sloot B: Zwartkop (*Sylvia atricapilla*), Houtduif (*Columba palumbus*), Meerkooi

(*Fulica atra*), Merel (*Turdus merula*), Koolmees (*Parus major*), Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*), Waterhoen (*Gallinula chloropus*), Wilde eend (*Anas platyrhynchos*), Witte kwikstaart (*Motacilla alba*) en Zanglijster (*Turdus philomelos*).

Figuur 5: Met de rode cirkels is aangegeven in welke bomen de kraaiennesten zijn aangetroffen. Hiervan was de middelste nog in gebruik door een Zwarte kraai.

Verder is er in het Alblasserbos achter sloot C een Buizerd (*Buteo buteo*) gehoord. Dit is echter buiten het plangebied. De aangetroffen (oude) kraaiennesten (zie figuur 5) kunnen geschikt zijn als vaste verblijfplaats voor de Buizerd. Er zijn echter voldoende alternatieve nesten in de omgeving.

4.6 Grondgebonden zoogdieren

In het onderzoeksgebied zijn geen zwaarder beschermde grondgebonden zoogdieren aangetroffen. Tevens zijn er geen sporen en/of verblijfplaatsen van deze dieren gevonden. De soorten, die wat betreft verspreiding, verwacht kunnen worden in de regio zijn de Noordse woelmuis, Waterspitsmuis en Bever. Het habitat is echter voor allen ongeschikt.

4.7 Vleermuizen

Er zijn geen sporen van vleermuizen aangetroffen. De aanwezige bomen zijn niet geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. Zo zijn er geen holtes en/of scheuren in de bomen aangetroffen. Bovendien zijn de meeste bomen te dun.

Als vliegroute is de locatie eveneens niet geschikt. Het gaat slechts om korte lijn-vormige elementen (bomenrijen), die onderbroken zijn door de N3. De locatie is hoogstens marginaal geschikt als foerageergebied. Er is echter veel verlichting aanwezig wat als verstoringfactor aangemerkt kan worden.

5 Conclusie en aanbevelingen

Op basis van de hiervoor genoemde resultaten en de geplande werkzaamheden kan gesteld worden dat, er met uitzondering van de groepen broedvogels en vissen, geen (negatieve) effecten te verwachten zijn op (populaties van) beschermde planten- en diersoorten.

5.1 Vaatplanten

Wat betreft vaatplanten is een ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet niet nodig.

5.2 Ongewervelden

Wat betreft ongewervelden is een ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet niet nodig.

5.3 Vissen

De betreffende watergang functioneert als leefgebied voor de Kleine modderkruiper. Als deze watergang gedempt of anderzijds nadelig beïnvloed wordt, komt het leefgebied van individuen van de Kleine modderkruiper (tabel 2) in het geding. Er zijn echter geen grote nadelige effecten te verwachten. Er is nog voldoende biotoop in de nabije omgeving aanwezig.

Voor tabel 2-soorten hoeft er bij ruimtelijke ingrepen geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden, *mits* er een goedgekeurde gedragscode van toepassing is (zie hieronder) en/of er maatregelen genomen worden die de functionaliteit van de vaste rust- en/of verblijfplaats garanderen. Om er zeker van te zijn dat eventuele mitigerende maatregelen voldoende zijn, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Er kan gewerkt worden met de goedgekeurde 'gedragscode Flora- en faunawet voor waterschappen*'. Met betrekking tot het afdammen, dempen en vergraven van wateren staan in deze gedragscode de volgende voorzorgsmaatregelen bij aanwezigheid van juridisch zwaarder beschermde vissoorten zoals de Kleine modderkruiper:

- De mitigerende maatregelen dienen tussen 15 juli en 1 november uitgevoerd te worden, dat wil zeggen na de voortplantingsperiode en voor de winterrust van vissen, amfibieën en reptielen;

- De Kleine modderkruiper dient voorafgaand aan het dempen van de sloot te worden weggevangen en vervolgens teruggeplaatst te worden in een geschikt biotoop in de omgeving;
- Bij het dempen van een watergang wordt het water één richting uitgedreven naar een naastliggende sloot, opdat aanwezige vissen en amfibieën kunnen ontsnappen;
- Bij leegpompen van een watergang worden overige vissen en amfibieën tijdig weggevangen en elders uitgezet;

Verder geldt dat de gevolgde werkwijze in een ecologisch werkprotocol dient te worden vastgelegd en door (of onder begeleiding van) een ecologisch deskundige dient te worden uitgevoerd.

** Gedragscode ruimtelijke Flora- en faunawet voor waterschappen van oktober 2006. Opgesteld door ARCADIS en Unie van Waterschappen. Goedkeuringsbesluit van Minister van LNV d.d. 10 juli 2006.*

5.4 Herpetofauna

Tussen de kikker- en paddenlarven zijn geen larven van de Heikikker of Rugstreeppad aangetroffen. Uit verspreidingsgegevens (uit de database van het NWC) blijkt echter dat deze soorten wel in deze omgeving voorkomen.

Ook op het land zijn geen adulte of juvenile exemplaren van de genoemde soorten aangetroffen. Mogelijk zitten er wel heikikkers en/of rugstreeppadden in het veenweidegebied aan de andere kant van sloot A, maar dit valt buiten het plangebied. Voor wat betreft herpetofauna is daarom een ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet niet nodig. Mochten de betreffende soorten er toch voorkomen (marginaal) dan zal er voldoende biotoop in de omgeving beschikbaar blijven.

5.5 Broedvogels

In het plangebied zijn oude en actieve kraaiennesten waargenomen. Oude kraaiennesten zijn eventueel geschikt als vaste verblijfplaats voor roofvogels en uilen. Voor de bescherming van vogelnesten geldt artikel 11 van de Flora- en faunawet, welke luidt:

“Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren”.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest, of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen (grotendeels half maart-half juli) onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet (zie bijlage 3). Een (beperkt) aantal soorten maakt elk jaar gebruik van hetzelfde nest (nestplaats). Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn *jaarrond* beschermd indien ze nog in functie zijn (zie bijlage 3). Kraaiennesten zijn dus jaarrond beschermd vanwege hun functie voor in bomen broedende roofvogelsoorten. Deze soorten zijn niet in staat een geheel eigen nest te bouwen en maken gebruik van oude kraaiennesten of nesten waar zij eerder gebroed hebben.

Aanbevolen wordt om de bomen waarin de oude kraaiennesten zitten (als ze verwijderd moeten worden) onder ecologische begeleiding te laten rooien. Dit dient buiten het broedseizoen plaats te vinden. Hiertoe worden de bomen tijdens het broedseizoen eerst geïnspecteerd op vogels met een vaste verblijfplaats voor de werkzaamheden plaats zullen vinden. Daarna zal vlak voor de kap nog een schouw verricht worden om te kijken of er dan geen gebruik van de betreffende bomen wordt gemaakt door vogels met een vaste verblijfplaats.

Tijdens het veldonderzoek is geen gebruik van deze kraaiennesten door roofvogelsoorten vastgesteld. Bovendien resteren in de omgeving van het plangebied voldoende bomen waar roofvogelsoorten nestgelegenheid kunnen vinden. Derhalve worden door de voorgenomen werkzaamheden (kap van bomen) geen verbodsbepalingen overtreden. Een ontheffing voor de buizerd is op dit moment niet aan de orde. Indien de buizerd wel in de aanwezige nesten gaat broeden en deze boom wordt gekapt is er wel sprake van overtreding van verbodsbepalingen en is een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet (in de vorm van een positieve afwijzing) nodig.

5.6 Grondgebonden zoogdieren

In het plangebied zijn geen (sporen van) zwaarder beschermde grondgebonden zoogdieren aangetroffen. Voor grondgebonden zoogdieren gelden daarom geen verplichtingen anders dan de algemene zorgplicht.

5.7 Vleermuizen

De locatie is als vliegroute voor vleermuizen ongeschikt. Verder zijn er geen mogelijke verblijfplaatsen aangetroffen en als foerageergebied is de locatie hoogstens marginaal geschikt. Er blijft voldoende geschikt foerageergebied in de om-

geving beschikbaar. Een ontheffing voor het overtreden van verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet is daarom niet nodig.

Tenslotte geldt de in artikel 2 voorgeschreven zorgplicht: deze houdt in dat alle mogelijke nadelige gevolgen voor (alle) planten en dieren zoveel mogelijk vermeden moeten worden (voor zover redelijk), bijvoorbeeld door een Egel, die zich op een werkterrein bevindt, te verplaatsen voordat gestart wordt met bepaalde werkzaamheden (hiervoor is eerst een inspectie te voet van het werkterrein nodig).

Overzicht te nemen maatregelen

Voor wat betreft vogels dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen. Dit valt grofweg van half maart tot half juli.

Daarnaast dient rekening gehouden te worden met de Kleine modderkruiper. Werkzaamheden dienen plaats te vinden tussen de voortplantingsperiode en de winterrust. Dit is ongeveer tussen 15 juli en 1 november.

Verder dienen de bomen met kraaiennesten in het broedseizoen, vooraf aan de werkzaamheden, gecontroleerd te worden op in gebruik zijnde kraaiennesten door roofvogelsoorten.

Literatuur

Arcadis,	2005,	Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen.
Unie van Waterschappen.
Boere, L., van Spaandonk, J.A.M. en Vreugdenhil, A.S.,	2005-nu,	Flora- en faunawet.
Koninklijke Vermande, SDU Uitgevers Den Haag.
De Bruijn, J., Bruning, H., Haan, R. en Veen, L.,	2006	Beschermde soorten in de gemeente Papendrecht en de Flora- en faunawet.
Natuur-Wetenschappelijk Centrum Dordrecht.
Strix uitgeverij.
Dijkstra, K.D.B.,	2008,	Libellen van Europa.
Tirion Uitgevers BV, Baarn.
Stumpel, T. en Strijbosch, H.,	2006,	Veldgids Amfibieën en reptielen.
KNNV Uitgeverij, Zeist.
Twisk, P., van Diepenbeek, A. en Bekker, J.P.,	2010,	Veldgids Europese zoogdieren.
Zoogdierverseniging KNNV Uitgeverij, Zeist.
Wynhoff, I., van Swaay, C. en van der Made, J.,	2001,	Veldgids Dagvlinders
KNNV Uitgeverij, Zeist.

Bijlage 1: Tabellen soorten Flora- en faunawet

Tabel 1: Algemene soorten

Voor deze soorten geldt een vrijstelling. Er hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden, maar wel moet de zorgplicht worden nagekomen.

Zoogdieren

Aardmuis	<i>Microtus agrestis</i>
Bosmuis	<i>Apodemus sylvaticus</i>
Bunzing	<i>Mustela putorius</i>
Dwergmuis	<i>Micromys minutus</i>
Dwergspitsmuis	<i>Sorex minutus</i>
Egel	<i>Erinaceus europaeus</i>
Gewone bosspitsmuis	<i>Sorex araneus</i>
Haas	<i>Lepus europaeus</i>
Hermelijn	<i>Mustela erminea</i>
Huisspitsmuis	<i>Crocidura russula</i>
Konijn	<i>Oryctolagus cuniculus</i>
Ondergrondse woelmuis	<i>Microtus subterraneus</i>
Ree	<i>Capreolus capreolus</i>
Rosse woelmuis	<i>Clethrionomys glareolus</i>
Tweekleurige bosspitsmuis	<i>Sorex coronatus</i>
Veldmuis	<i>Microtus arvalis</i>
Vos	<i>Vulpes vulpes</i>
Wezel	<i>Mustela nivalis</i>
Woelrat	<i>Arvicola terrestris</i>

Reptielen en amfibieën

Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>
Kleine watersalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>
Meerkikker	<i>Pelophylax ridibundus</i>
Middelste groene kikker	<i>Pelophylax klepton esculentus</i>

Mieren

Behaarde bosmier	<i>Formica rufa</i>
Kale bosmier	<i>Formica polyctena</i>
Stronkmier	<i>Formica truncorum</i>
Zwartrugbosmier	<i>Formica pratensis</i>

Vervolg tabel 1: Algemene soorten

<u>Slakken</u>	
Wijngaardslak	<i>Helix pomatia</i>
<u>Vaatplanten</u>	
Aardaker	<i>Lathyrus tuberosus</i>
Akkerklokje	<i>Campanula rapunculoides</i>
Brede wespenorchis	<i>Epipactis helleborine</i>
Breed klokje	<i>Campanula latifolia</i>
Gewone dotterbloem	<i>Caltha palustris</i> ssp. <i>palustris</i>
Gewone vogelmelk	<i>Ornithogalum umbellatum</i>
Grasklokje	<i>Campanula rotundifolia</i>
Grote kaardenbol	<i>Dipsacus fullonum</i>
Kleine maagdenpalm	<i>Vinca minor</i>
Knikkende vogelmelk	<i>Ornithogalum nutans</i>
Koningsvaren	<i>Osmunda regalis</i>
Slanke sleutelbloem	<i>Primula elatior</i>
Zwanenbloem	<i>Butomus umbellatus</i>

Tabel 2: Overige soorten

Als een goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de activiteiten geldt een vrijstelling. Er hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden, maar de activiteiten moeten aantoonbaar worden uitgevoerd zoals in de gedragscode staat. Tevens geldt de zorgplicht.

Als niet gewerkt kan worden volgens een goedgekeurde gedragscode, maar wel maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als niet gewerkt kan worden volgens een goedgekeurde gedragscode en geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden. De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Zoogdieren

Damhert	<i>Cervus dama</i>
Edelhert	<i>Cervus elaphus</i>
Eekhoorn	<i>Sciurus vulgaris</i>
Grijze zeehond	<i>Halichoerus grypus</i>
Grote bosmuis	<i>Apodemus flavicollis</i>
Steenmarter	<i>Martes foina</i>
Wild zwijn	<i>Sus scrofa</i>

Reptielen en amfibieën

Alpenwatersalamander	<i>Mesotriton alpestris</i>
Levendbarende hagedis	<i>Zootoca vivipara</i>

Dagvlinders

Moerasparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia</i>
Vals heideblauwtje	<i>Lycaeides idas</i>

Vissen

Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>
Meerval	<i>Silurus glanis</i>
Rivierdonderpad	<i>Cottus perifretum</i>

Vervolg tabel 2: Overige soorten

<u>Vaatplanten</u>	
Aangebrande orchis	<i>Neotinea ustulata</i>
Aapjesorchis	<i>Orchis simia</i>
Beenbreek	<i>Narthecium ossifragum</i>
Bergklokje	<i>Campanula rhomboidalis</i>
Bergnachtorchis	<i>Platanthera chlorantha</i>
Bijenorchis	<i>Ophrys apifera</i>
Blaasvaren	<i>Cystopteris fragilis</i>
Blauwe zeedistel	<i>Eryngium maritimum</i>
Bleek bosvogeltje	<i>Cephalanthera damasonium</i>
Bokkenorchis	<i>Himantoglossum hircinum</i>
Brede orchis	<i>Dactylorhiza majalis majalis</i>
Bruinrode wespenorchis	<i>Epipactis atrorubens</i>
Daslook	<i>Allium ursinum</i>
Dennenorchis	<i>Goodyera repens</i>
Duitse gentiaan	<i>Gentianella germanica</i>
Franjegentiaan	<i>Gentianopsis ciliata</i>
Geelgroene wespenorchis	<i>Epipactis muelleri</i>
Gele helmblom	<i>Pseudofumaria lutea</i>
Gevlekte orchis	<i>Dactylorhiza maculata</i>
Groene nachtorchis	<i>Dactylorhiza viridis</i>
Groensteel	<i>Asplenium viride</i>
Grote keverorchis	<i>Neottia ovata</i>
Grote muggenorchis	<i>Gymnadenia conopsea</i>
Gulden sleutelbloem	<i>Primula veris</i>
Harlekijn	<i>Anacamptis morio</i>
Herfstschrœforchis	<i>Spiranthes spiralis</i>
Herfsttijloos	<i>Colchicum autumnale</i>
Hondskruid	<i>Anacamptis pyramidalis</i>
Honingorchis	<i>Herminium monorchis</i>
Jeneverbes	<i>Juniperus communis</i>
Klein glaskruid	<i>Parietaria judaica</i>
Kleine keverorchis	<i>Neottia cordata</i>
Kleine zonnedauw	<i>Drosera intermedia</i>
Klokjesgentiaan	<i>Gentiana pneumonanthe</i>
Kluwenklokje	<i>Campanula glomerata</i>
Koraalwortel	<i>Corallorrhiza trifida</i>
Kruisbladgentiaan	<i>Gentiana cruciata</i>
Lange ereprijs	<i>Veronica longifolia</i>
Lange zonnedauw	<i>Drosera anglica</i>
Mannetjesorchis	<i>Orchis mascula</i>

Vervolg tabel 2: Overige soorten

Maretak	<i>Viscum album</i>
Moeraswespenorchis	<i>Epipactis palustris</i>
Muurbloem	<i>Erysimum cheiri</i>
Parnassia	<i>Parnassia palustris</i>
Pijlscheefkelk	<i>Arabis hirsuta sagittata</i>
Poppenorchis	<i>Orchis anthropophora</i>
Prachtklokje	<i>Campanula persicifolia</i>
Purperorchis	<i>Orchis purpurea</i>
Rapunzelklokje	<i>Campanula rapunculus</i>
Rechte driehoeksvaren	<i>Gymnocarpium robertianum</i>
Rietorchis	<i>Dactylorhiza majalis praetermissa</i>
Ronde zonnedaauw	<i>Drosera rotundifolia</i>
Rood bosvogeltje	<i>Cephalanthera rubra</i>
Ruig klokje	<i>Campanula trachelium</i>
Schubvaren	<i>Asplenium ceterach</i>
Slanke gentiaan	<i>Gentianella amarella</i>
Soldaatje	<i>Orchis militaris</i>
Spaanse ruiter	<i>Cirsium dissectum</i>
Spindotterbloem	<i>Caltha palustris araneosa</i>
Steenanjer	<i>Dianthus deltoides</i>
Steenbreekvaren	<i>Asplenium trichomanes</i>
Stengelloze sleutelbloem	<i>Primula vulgaris</i>
Stengelomvattend havikskruid	<i>Hieracium amplexicaule</i>
Stijf hardgras	<i>Catapodium rigidum</i>
Tongvaren	<i>Asplenium scolopendrium</i>
Valkruid	<i>Arnica montana</i>
Veenmosorchis	<i>Hammarbya paludosa</i>
Veldgentiaan	<i>Gentianella campestris</i>
Veldsalie	<i>Salvia pratensis</i>
Vleeskleurige orchis	<i>Dactylorhiza incarnata</i>
Vliegenorchis	<i>Ophrys insectifera</i>
Vogelnestje	<i>Neottia nidus-avis</i>
Voorjaarsadonis	<i>Adonis vernalis</i>
Wantsenorchis	<i>Anacamptis coriophora</i>
Waterdrieblad	<i>Menyanthes trifoliata</i>
Weideklokje	<i>Campanula patula</i>
Welriekende nachtorchis	<i>Platanthera bifolia</i>
Wilde gage	<i>Myrica gale</i>
Wilde kievitsbloem	<i>Fritillaria meleagris</i>
Wilde marjolein	<i>Origanum vulgare</i>
Wit bosvogeltje	<i>Cephalanthera longifolia</i>
Witte muggenorchis	<i>Pseudorchis albida</i>

Vervolg tabel 2: Overige soorten

Zinkviooltje	<i>Viola lutea calaminaria</i>
Zomerklokje	<i>Leucojum aestivum</i>
Zwartsteel	<i>Asplenium adiantum-nigrum</i>
<u>Kevers</u>	
Vliegend hert	<i>Lucanus cervus</i>
<u>Kreeftachtigen</u>	
Rivierkreeft	<i>Astacus astacus</i>

Soorten van Tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Als maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit artikel 2 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (soorten bijlage 1 AMvB) of uit de Habitatrichtlijn (soorten bijlage IV HRL).

Deze belangen zijn:

- *Bescherming van flora en fauna (b)*
- *Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)*
- *Dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten (e)*
- En alléén voor soorten van bijlage 1 AMvB:
- *Uitvoering werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)*

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Is er een wettelijk belang (belang b, d, e of j)?
- Is er een bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Soorten bijlage 1 AMvB:

Zoogdieren

Boommarter	<i>Martes martes</i>
Das	<i>Meles meles</i>
Eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>
Gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i>
Veldspitsmuis	<i>Crocidura leucodon</i>
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>

Reptielen en amfibieën

Adder	<i>Vipera berus</i>
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>
Ringslang	<i>Natrix natrix</i>
Vinpootsalamander	<i>Lissotriton helveticus</i>
Vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Vervolg soorten bijlage 1 AMvB:

Vissen

Beekprik	<i>Lampetra planeri</i>
Bittervoorn	<i>Rhodeus amarus</i>
Elrits	<i>Phoxinus phoxinus</i>
Gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>
Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>
Rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>

Dagvlinders

Bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>
Dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>
Dwergdikkopje	<i>Thymelicus acteon</i>
Groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>
Grote ijsvogelvlinder	<i>Limenitis populi</i>
Heideblauwtje	<i>Plebeius argus</i>
Iepenpage	<i>Satyrrium w-album</i>
Kalkgraslanddikkopje	<i>Spialia sertorius</i>
Keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
Klaverblauwtje	<i>Polyommatus semiargus</i>
Purperstreepparelmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
Rode vuurvlinder	<i>Lycaena hippothoe</i>
Rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
Tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
Veenbesparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia</i>
Veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i>
Veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
Woudparelmoervlinder	<i>Melitaea diamina</i>
Zilvervlek	<i>Bolaria euphrosyne</i>

Vaatplanten

Groot zeegras	<i>Zostera marina</i>
---------------	-----------------------

Soorten bijlage IV HRL:

Zoogdieren

Bechsteins vleermuis	<i>Myotis bechsteinii</i>
Bever	<i>Castor fiber</i>
Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>
Brandts vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>
Bruinvis	<i>Phocoena phocoena</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Vervolg soorten bijlage IV HRL:

Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>
Gewone baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>
Gewone dolfijn	<i>Delphinus delphis</i>
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
Grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i>
Grote hoefijzerneus	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
Hamster	<i>Cricetus cricetus</i>
Hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>
Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
Kleine hoefijzerneus	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
Lynx	<i>Lynx lynx</i> spp. <i>lynx</i>
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
Mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
Noordse woelmuis	<i>Microtus oeconomus</i>
Otter	<i>Lutra lutra</i>
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>
Ruige (Nathusius') dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
Tuimelaar	<i>Tursiops truncatus</i>
Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
Vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
Wilde kat	<i>Felis silvestris</i>
Witflankdolfijn	<i>Lagenorhynchus acutus</i>
Witsnuitdolfijn	<i>Lagenorhynchus albirostris</i>

Reptielen en amfibieën

Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>
Geelbuikvuurpad	<i>Bombina variegata</i>
Gladde slang	<i>Coronella austriaca</i>
Heikikker	<i>Rana arvalis</i>
Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>
Knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i>
Muurhagedis	<i>Podarcis muralis</i>
Poelkikker	<i>Pelophylax lessonae</i>
Rugstreeppad	<i>Epidalea calamita</i>
Vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i>
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Vervolg soorten bijlage IV HRL:

Dagvlinders

Donker pimpernelblauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>
Grote vuurvliinder	<i>Lycaena dispar</i>
Pimpernelblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
Tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
Zilverstreephooibeestje	<i>Coenonympha hero</i>

Libellen

Bronslibel	<i>Oxygastra curtusii</i>
Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
Noordse winterjuffer	<i>Sympecma paedisca</i>
Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
Rivierrombout	<i>Gomphus flavipes</i>
Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>

Vissen

Houting	<i>Coregonus maraena</i>
Steur	<i>Acipenser sturio</i>

Vaatplanten

Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
Zomerschroeforchis	<i>Spiranthes aestivalis</i>

Kevers

Brede geelrandwaterroofkever	<i>Dytiscus latissimus</i>
Gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>
Heldenbok	<i>Cerambyx cerdo</i>
Juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>

Tweekleppigen

Bataafse stroommossel	<i>Unio crassus</i>
Platte schijfhoren	<i>Anisus vorticulus</i>

Soorten van Tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Als maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit artikel 2 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (soorten bijlage 1 AMvB) of uit de Habitatrichtlijn (soorten bijlage IV HRL).

Deze belangen zijn:

- *Bescherming van flora en fauna (b)*
- *Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)*
- *Dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten (e)*

En alléén voor soorten van bijlage 1 AMvB:

- *Uitvoering werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)*

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Is er een wettelijk belang (belang b, d, e of j)?
- Is er een bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Soorten bijlage 1 AMvB:

Zoogdieren

Boommarter	<i>Martes martes</i>
Das	<i>Meles meles</i>
Eikelmuis	<i>Eliomys quercinus</i>
Gewone zeehond	<i>Phoca vitulina</i>
Veldspitsmuis	<i>Crocidura leucodon</i>
Waterspitsmuis	<i>Neomys fodiens</i>

Reptielen en amfibieën

Adder	<i>Vipera berus</i>
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL*Vervolg soorten bijlage 1 AMvB:*

Ringslang	<i>Natrix natrix</i>
Vinpootsalamander	<i>Lissotriton helveticus</i>
Vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i>

Vissen

Beekprik	<i>Lampetra planeri</i>
Bittervoorn	<i>Rhodeus amarus</i>
Elrits	<i>Phoxinus phoxinus</i>
Gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>
Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>
Rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>

Dagvlinders

Bruin dikkopje	<i>Erynnis tages</i>
Dwergblauwtje	<i>Cupido minimus</i>
Dwergdikkopje	<i>Thymelicus acteon</i>
Groot geaderd witje	<i>Aporia crataegi</i>
Grote ijsvogelvlinder	<i>Limenitis populi</i>
Heideblauwtje	<i>Plebeius argus</i>
Iepepage	<i>Satyrium w-album</i>
Kalkgraslanddikopje	<i>Spialia sertorius</i>
Keizersmantel	<i>Argynnis paphia</i>
Klaverblauwtje	<i>Polyommatus semiargus</i>
Purperstreepparelmoervlinder	<i>Brenthis ino</i>
Rode vuurvlinder	<i>Lycaena hippothoe</i>
Rouwmantel	<i>Nymphalis antiopa</i>
Tweekleurig hooibeestje	<i>Coenonympha arcania</i>
Veenbesparelmoervlinder	<i>Euphydryas aurinia</i>
Veenhooibeestje	<i>Coenonympha tullia</i>
Veldparelmoervlinder	<i>Melitaea cinxia</i>
Woudparelmoervlinder	<i>Melitaea diamina</i>
Zilvervlek	<i>Bolaria euphrosyne</i>

Vaatplanten

Groot zeegras	<i>Zostera marina</i>
---------------	-----------------------

*Soorten bijlage IV HRL:*Zoogdieren

Bechstein's vleermuis	<i>Myotis bechsteinii</i>
Bever	<i>Castor fiber</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL

Vervolg soorten bijlage IV HRL:

Bosvleermuis	<i>Nyctalus leisleri</i>
Brandt's vleermuis	<i>Myotis brandtii</i>
Bruinvis	<i>Phocoena phocoena</i>
Euraziatische lynx	<i>Lynx lynx</i>
Franjestaart	<i>Myotis nattereri</i>
Gewone baardvleermuis	<i>Myotis mystacinus</i>
Gewone dolfin	<i>Delphinus delphis</i>
Gewone dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>
Gewone grootoorvleermuis	<i>Plecotus auritus</i>
Grijze grootoorvleermuis	<i>Plecotus austriacus</i>
Grote hoefijzerneus	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>
Hamster	<i>Cricetus cricetus</i>
Hazelmuis	<i>Muscardinus avellanarius</i>
Ingekorven vleermuis	<i>Myotis emarginatus</i>
Kleine dwergvleermuis	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>
Kleine hoefijzerneus	<i>Rhinolophus hipposideros</i>
Laatvlieger	<i>Eptesicus serotinus</i>
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>
Mopsvleermuis	<i>Barbastella barbastellus</i>
Nathusius' dwergvleermuis	<i>Pipistrellus nathusii</i>
Noordse woelmuis	<i>Microtus oeconomus</i>
Otter	<i>Lutra lutra</i>
Rosse vleermuis	<i>Nyctalus noctula</i>
Tuimelaar	<i>Tursiops truncatus</i>
Tweekleurige vleermuis	<i>Vespertilio murinus</i>
Vale vleermuis	<i>Myotis myotis</i>
Watervleermuis	<i>Myotis daubentonii</i>
Wilde kat	<i>Felis silvestris</i>
Witflankdolfijn	<i>Lagenorhynchus acutus</i>
Witsnuitdolfijn	<i>Lagenorhynchus albirostris</i>

Reptielen en amfibieën

Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>
Geelbuikvuurpad	<i>Bombina variegata</i>
Gladde slang	<i>Coronella austriaca</i>
Heikikker	<i>Rana arvalis</i>
Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>
Knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i>
Muurhagedis	<i>Podarcis muralis</i>
Poelkikker	<i>Pelophylax lessonae</i>

Vervolg tabel 3: Soorten bijlage 1 AMvB/ bijlage IV HRL*Vervolg soorten bijlage IV HRL:*

Rugstreeppad	<i>Epidalea calamita</i>
Vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i>
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>

Dagvlinders

Donker pimpernelblauwtje	<i>Maculinea nausithous</i>
Grote vuurvliinder	<i>Lycaena dispar</i>
Pimpernelblauwtje	<i>Maculinea teleius</i>
Tijmblauwtje	<i>Maculinea arion</i>
Zilverstreephooibeestje	<i>Coenonympha hero</i>

Libellen

Gaffellibel	<i>Ophiogomphus cecilia</i>
Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>
Groene glazenmaker	<i>Aeshna viridis</i>
Noordse winterjuffer	<i>Sympecma paedisca</i>
Oostelijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia albifrons</i>
Rivierrombout	<i>Gomphus flavipes</i>
Sierlijke witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia caudalis</i>

Vissen

Houting	<i>Coregonus maraena</i>
Steur	<i>Acipenser sturio</i>

Vaatplanten

Drijvende waterweegbree	<i>Luronium natans</i>
Groenknolorchis	<i>Liparis loeselii</i>
Kruipend moerasscherm	<i>Apium repens</i>
Zomerschroeforchis	<i>Spiranthes aestivalis</i>

Kevers

Brede geelrandwaterroofkever	<i>Dytiscus latissimus</i>
Gestreepte waterroofkever	<i>Graphoderus bilineatus</i>
Heldenbok	<i>Cerambyx cerdo</i>
Juchtleerkever	<i>Osmoderma eremita</i>

Tweekleppigen

Bataafse stroommossel	<i>Unio crassus</i>
Platte schijfhoren	<i>Anisus vorticulus</i>

Bijlage 2: Vogels, ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

Als maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen, hoeft geen ontheffing van de Flora- en faunawet aangevraagd te worden. Om zeker te weten of de mitigerende maatregelen voldoende zijn en er inderdaad geen ontheffing nodig is, kan een ontheffing aangevraagd worden om de maatregelen (goed) te laten keuren.

Als geen maatregelen genomen kunnen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of rust- en verblijfplaats te garanderen, dient een ontheffing aangevraagd te worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn.

Deze belangen zijn:

- *Bescherming van flora en fauna (b)*
- *Veiligheid van het luchtverkeer (c)*
- *Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)*

De aanvraag wordt beoordeeld op de volgende punten:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantings-, rust- en/of verblijfplaats aangetast door de activiteiten?
- Is er een wettelijk belang (belang b, c en d)?
- Is er een bevredigende oplossing?
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Bescherming van vogelnesten

Artikel 11 van de Flora- en faunawet luidt:

“Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren”.

Tijdens de werkzaamheden moet rekening gehouden worden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat er om of er sprake is van een broedgeval. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen (grootweg half maart-half juli) onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen en ook niet als maatregelen worden getroffen die voorkomen dat deze soorten zich op de bouwplaats vestigen tijdens het broedseizoen.

Een (beperkt) aantal soorten bewoont het nest echter permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Verblijfplaatsen van deze vogelsoorten zijn *jaarrond* beschermd:

Nesten die het hele jaar door zijn beschermd

Voor de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet het *gehele* seizoen:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: Steenuil).

2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk zijn van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Roek, Gierzwaluw en Huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op de zelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: Ooievaar, Kerkuil en Slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: Boomvalk, Buizerd en Ransuil).

Nesten die *niet* het hele jaar door zijn beschermd

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Categorie 5-soorten vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd; deze soorten zijn namelijk *wel* jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten die momenteel door LNV wordt gehanteerd:

Nesten van de volgende soorten zijn jaarrond beschermd indien ze nog in functie zijn:

Boomvalk	<i>Falco subbuteo</i>
Buizerd	<i>Buteo buteo</i>
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>
Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>
Havik	<i>Accipiter gentilis</i>
Huisemus	<i>Passer domesticus</i>
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>
Oehoe	<i>Bubo bubo</i>
Ooievaar	<i>Ciconia ciconia</i>
Ransuil	<i>Asio otus</i>
Roek	<i>Corvus frugilegus</i>
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>
Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>
Steenuil	<i>Athene noctua</i>
Wespendief	<i>Pernis apivorus</i>
Zwarte wouw	<i>Milvus migrans</i>

Nesten van de volgende soorten zijn niet jaarrond beschermd (categorie 5), maar hiervan is inventarisatie wel gewenst:

Blauwe reiger	<i>Ardea cinerea</i>
Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>
Bonte vliegenvanger	<i>Ficedula hypoleuca</i>
Boomklever	<i>Sitta europaea</i>
Boomkruiper	<i>Certhia brachydactyla</i>
Bosuil	<i>Strix aluco</i>
Brilduiker	<i>Bucephala clangula</i>
Draaihals	<i>Jynx torquilla</i>
Eider	<i>Somateria mollissima</i>
Ekster	<i>Pica pica</i>
Gekraagde roodstaart	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>
Glanskop	<i>Parus palustris</i>
Gauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>
Groene specht	<i>Picus viridis</i>
Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>
Hop	<i>Upupa epops</i>
Huiswaluw	<i>Delichon urbica</i>
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>
Kleine bonte specht	<i>Dendrocopos minor</i>
Kleine vliegenvanger	<i>Ficedula parva</i>
Koolmees	<i>Parus major</i>
Kortsnavelboomkruiper	<i>Certhia familiaris macrodactyla</i>
Oeverwaluw	<i>Riparia riparia</i>
Pimpelmees	<i>Parus caeruleus</i>
Raaf	<i>Corvus corax</i>
Ruigpootuil	<i>Aegolius funereus</i>
Spreeuw	<i>Sturnus vulgaris</i>
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>
Torenvalk	<i>Falco tinnunculus</i>
Zeearend	<i>Haliaeetus albicilla</i>
Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>
Zwarte mees	<i>Parus ater</i>
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>
Zwarte specht	<i>Dryocopus martius</i>

Bijlage 3: Vleermuizen, ruimtelijke ingrepen en de Flora- en faunawet

Vleermuizen en hun leefgebied zijn beschermd door de Flora- en faunawet. In geval van een ruimtelijke ingreep moet ruim van tevoren bekeken worden of deze ingreep nadelige invloed kan hebben op vleermuizen en hoe hiermee omgegaan moet worden.

Verblijfplaatsen

Vleermuizen maken het hele jaar door gebruik van verschillende verblijfplaatsen (o.a. in bomen en gebouwen). Grofweg zijn vleermuisverblijfplaatsen op te delen in winterverblijfplaats (waar overwinterd wordt), dagkwartieren (waar de mannetjes in de kraamkolonieperiode overdag zitten, alleen of in kleine groepjes), kraamkolonies (vrouwtjes en hun jongen, vaak in grote groepen), paarverblijven (waar gepaard wordt, vaak in het najaar, soms gelijk aan de winterverblijfplaats) en tussenkwartieren (gebruikt in de periode tussen overwinteren en de zomerperiode in). Per type verblijfplaats gebruiken vleermuizen vaak meerdere verblijven waar tussen gewisseld wordt, bijvoorbeeld wanneer elders het klimaat geschikter is of om aan parasieten te ontkomen. Vleermuizen zijn wel zeer honkvast wat betreft de diverse verblijven die ze gebruiken. Dit betekent dat hun verblijven belangrijk zijn voor instandhouding van de populatie en dat deze daarom beschermd worden door de Flora- en faunawet.

Sinds mei 2009 is het Vleermuisprotocol vastgesteld. Dit is opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus en de Zoogdiervereniging VZZ in overleg met de Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Het protocol dient als leidraad voor het bepalen hoe en hoe vaak geïnventariseerd moet worden om te voldoen aan de Flora- en faunawet. Let op: voor het bepalen of een gebouw of een potentieel geschikte boom van belang is als vleermuisverblijfplaats, is over het algemeen een relatief langlopend onderzoek nodig (van april t/m september/oktober) en zijn gemiddeld 5 tot 7 bezoeken nodig.

Maatregelen zijn nodig:

- indien sprake is van een verblijfplaats die van significant belang is of zou kunnen zijn en/of;
- indien vleermuizen aangetroffen zijn.

Er is over het algemeen sprake van een significant belangrijke verblijfplaats (ook wel vaste verblijfplaats genoemd, een verblijfplaats die van belang is voor een populatie) als:

- er sprake is van een kraamkolonie;
- er sprake is van een belangrijke overwinteringsplaats of paarplaats;
- er geen alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving beschikbaar zijn;
- de gunstige staat van instandhouding van de (populatie van) de soort in het geding is bij het verdwijnen van de verblijfplaats.

De te nemen maatregelen moeten er voor zorgen dat verbodsbepalingen uit de Flora- en faunawet niet overtreden worden. Dit betekent dat er geen dieren gedood, verwond of actief verstoord mogen worden en dat in geval van significant belangrijke verblijfplaatsen

deze behouden blijven of anders tijdig op een goede manier vervangen worden. De functie die het leefgebied voor de betreffende populatie vervult moet onverminderd blijven bestaan.

Om te voorkomen dat dieren gedood, verwond of actief verstoord worden, kunnen de volgende maatregelen nodig zijn:

- niet slopen in de winterslaaperperiode (in deze periode kan zelden met zekerheid worden vastgesteld dat vleermuizen afwezig zijn in een potentieel geschikt en onoverzichtelijk object, omdat ze dan ook 's nachts passief zijn. Dat maakt ze in deze periode overigens extra kwetsbaar);
- vlak voor de sloop onderzoeken of er individuen aanwezig zijn in het te slopen object. Zijn deze wel aanwezig dan geldt dat in geval van een significant belangrijke verblijfplaats gewacht moet worden tot het dier of de dieren weg zijn, anders kan het dier/kunnen de dieren ook passief verjaagd worden (door verstoring van het microklimaat of 's nachts dichten van de invliegopening) mits zij niet verwond, gedood of actief verstoord worden.

Bij het verdwijnen van een verblijfplaats kunnen maatregelen bestaan uit het aanbieden van in pandige voorzieningen in nieuwbouw, zodat deze geschikt is voor vleermuizen om in te verblijven.

Om zeker te weten of de geplande maatregelen voldoende zijn kan een ontheffing aangevraagd worden bij de Dienst Regelingen. Een afwijzingsbrief, die stelt dat geen ontheffing nodig is, 'omdat als de voorgestelde maatregelen genomen worden er immers geen verboden overtreden worden' geldt als goedkeuring van de voorgestelde maatregelen. Zijn de maatregelen niet voldoende, dan moeten deze aangepast worden. Als dat niet mogelijk is, is een ontheffing nodig. Deze wordt alleen verstrekt in geval van projecten waarbij sprake is van groot openbaar belang.

Jachtgebied en vliegroutes

Naast verblijfplaatsen bestaat het leefgebied van vleermuizen uit foerageergebied en vliegroutes (vaak bomenrijen of waterlopen). Deze zijn ook beschermd als zij van significant belang zijn. Zij gelden als significant belangrijk indien bij aantasting de functionaliteit van de verblijfplaats(en) in het geding komt. Is dat het geval, dan zijn maatregelen nodig die dit voorkomen, anders is een ontheffing nodig. Ook hier geldt dat deze alleen verstrekt wordt in geval van projecten waarbij sprake is van groot openbaar belang.